

Halina Wróżyńska

Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu
Wyższa Szkoła Pedagogiki i Administracji w Poznaniu

**ROLA I ZNACZENIE WYKSZTAŁCENIA
W ŚWIADOMOŚCI DOROSŁEGO CZŁOWIEKA
W OPINII STUDENTÓW**

**THE FORMATION'S ROLE AND MEANING
IN THE ADULT'S KNOWLEDGE:
THE STUDENT'S OPINIONS**

Słowa kluczowe: wykształcenie, świadomość, metodologia badań: problemy, hipotezy, wskaźniki, metody, techniki, narzędzia, badana próba, analiza wyników badań

Key words: formation, knowledge, methodology of search: questions, hypothesis, indicators, methods, techniques, tools, sample, analysis of the results of search

Streszczenie: W niniejszym artykule przedstawiono wyniki badań empirycznych, dotyczących świadomości studentów zaocznych co do roli i znaczenia wykształcenia na poziomie wyższym w ich życiu.

Summary: This article is a result of empirical examinations dedicated the knowledge of the extramural students in a subject of the role and meaning of the formation in their life.

*Wiele jest skarbów na świecie,
lecz największy – stanowi świadomość
własnego rozwoju.*

WSTĘP

„Wykształcenie jest inwestycją narodów, wolnych ludzi we własną przyszłość. To oświata i szkolnictwo zdecydują o pozycji Polski wśród innych państw. Wykształcenie określa dziś tożsamość narodu oraz rozwój jego kultury w warunkach

otwarcia na świat. Edukacja jest też najlepszym sposobem wyrównania szans życiowych”¹.

Wykształcenie, świadomość jego roli i znaczenia w życiu jednostki to problem tak istotny, że uczyniono go tematem niniejszego artykułu. Celem natomiast – poznanie motywów, które kierują dorosłymi ludźmi decydującymi się na kontynuację kształcenia. Należy tu wspomnieć, że odsetek osób z dyplomem wyższej uczelni na rynku pracy w Polsce to około 10%, tj. średnio dwukrotnie mniej niż w krajach Unii Europejskiej².

Niniejszy artykuł ma charakter empiryczny. Metody i techniki wybrane dla jego celów to: metoda sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem techniki ankiety i wywiadu oraz metody statystyczne. Opracowano także narzędzia badawcze, tj. kwestionariusz ankiety i kwestionariusz wywiadu, które zamieszczono na końcu artykułu jako załącznik.

Ankiety oraz wywiad przeprowadzono w marcu 2004 roku w wybranej losowo wyższej szkole prywatnej w Poznaniu. Badaniami ankietowymi objęto 50 studentów IV semestru studiów licencjackich, a z dziesięcioma przeprowadzono wywiad, który miał posłużyć za potwierdzenie badań ankietowych i pomóc przy formułowaniu wniosków. W obu przypadkach respondentów dobrano losowo. Po weryfikacji materiału badawczego do analizy przyjęto 43 prawidłowo wypełnione ankiety.

PROBLEMY, HIPOTEZY I WSKAŹNIKI³

Określenie problematyki badawczej jest wyjściowym etapem całej procedury badawczej i od poprawnego przygotowania go w dużej mierze zależy powodzenie całego przedsięwzięcia. W jego ramach musimy uczynić podstawowe ustalenia dotyczące tego, czym w trakcie naszych badań będziemy się zajmowali. Ustalenia te znajdują swój wyraz w treści pytań, na które badacz chce dostarczyć odpowiedzi jak najlepiej uzasadnionych. Udzielenie takich odpowiedzi jest celem działalności badawczej. Stanowią one główne wnioski i zarazem rezultaty badań⁴.

Problematyka badawcza zatem to zestaw pytań, na które w trakcie badań będziemy szukali odpowiedzi.

Problemy przyjęte w niniejszych badaniach wzajemnie ze sobą korespondują, są zagadnieniami ze sobą merytorycznie związanymi i spójnymi. Z natury rzeczy jedne z nich okazują się ogólniejsze, a drugie bardziej szczegółowe.

Problem główny niniejszych badań sformułowano następująco: Czy świadomość roli i znaczenia wykształcenia wpływa na podnoszenie poziomu wykształcenia u ludzi dorosłych?

---

¹ Exposé Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka podczas Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 11.11.1997 r.

² Por. I. Czerny, *Ucz się, ucz przez całe życie*, „Gazeta Wyborcza” 2003, nr 273 (4484), s. 28.

³ Z uwagi na ograniczone ramy artykułu omówiono w nim wyniki badań dotyczące tylko dwóch problemów szczegółowych i wskazano na potwierdzenie postawionych hipotez. Pozostałe problemy zostaną omówione w innym opracowaniu. Jednak dla informacji czytelnika przytoczono wszystkie problemy i hipotezy oraz wskaźniki zawarte w narzędziach badawczych.

⁴ L. Gruszczyński, *Elementy metod i technik badań socjologicznych*, Tychy 2000, s. 14.

Z tak sformułowanego problemu głównego wyniknęły takie oto problemy szczegółowe:

- Jakie znaczenie ma wykształcenie dla poczucia własnej wartości osób dorosłych?
- Jakie znaczenie odgrywa obecna sytuacja gospodarcza dla podjęcia decyzji o kontynuacji nauki na szczeblu wyższym?
- Czy prestiż społeczny może być wystarczającą motywacją do podnoszenia swoich kwalifikacji?
- Czy wykształcenie wpływa na uczestnictwo w kulturze?
- Czy w Polsce studia zaoczne są dostępne dla wszystkich?
- Czy studia zaoczne są dużym wysiłkiem psychicznym oraz fizycznym dla dorosłego człowieka?
- Czy istnieje związek między wykształceniem a wynagrodzeniem?
- Jakie są przyczyny zakończenia I fazy kształcenia się na szkole średniej oraz dlaczego kontynuujemy naukę w wieku dojrzałym?

Kolejnym krokiem badawczym jest sformułowanie hipotez. Ich miejsce w problematyce badawczej jest następujące: najpierw stawiamy pytania badawcze merytorycznie związane z podejmowaną problematyką i z niej wynikające, a następnie – na podstawie różnych przesłanek – formułujemy propozycje odpowiedzi. Owe przypuszczalne odpowiedzi, czyli hipotezy, podlegają w trakcie procesu badawczego weryfikacji kończącej się ich przyjęciem lub odrzuceniem⁵.

Hipotezy zawsze formułowane są na podstawie pewnych przesłanek. Przesłanki wywodzą się z czterech źródeł: studiowanie literatury przedmiotu dotyczącej teorii socjologicznej, literatura zawierająca różnego rodzaju dane odnoszące się do podejmowanego problemu badawczego, a więc wyniki innych badań, dane statystyczne, nasza obserwacja, znajomość terenu badawczego, zbiorowości, w której realizowane będą badania, nasza społeczna intuicja⁶.

Dla celów badawczych hipoteza główna przyjęła następującą postać: można wysunąć tezę, że dorosły człowiek jest w pełni świadomy roli i znaczenia, jakie odgrywa w życiu wykształcenie.

Hipotezy szczegółowe natomiast przedstawiały się kolejno:

- Można założyć, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia wzrasta poczucie własnej wartości.
- Można wysnuć wniosek, że sytuacja gospodarcza kraju jest jednym z najistotniejszych czynników wpływających na kontynuację kształcenia.
- Zakłada się, że prestiż społeczny jest jedną z motywacji do podnoszenia kwalifikacji.
- Można wysnuć wniosek, że ludzie wykształceni częściej biorą udział w życiu kulturalnym.
- Zakłada się, że studia zaoczne są dostępne dla wszystkich dorosłych ludzi.
- Można założyć, że studia zaoczne są dużym wysiłkiem zarówno psychicznym, jak i fizycznym dla ludzi dorosłych.

---

⁵ Ibidem, s. 19.

⁶ Ibidem.

- Prawdopodobne jest, iż wyższe wykształcenie odgrywa znaczącą rolę w uzyskaniu stabilnej, dobrze profitowanej pracy, a także wpływa na wysokość wynagrodzenia oraz polepszenie sytuacji materialnej ludzi dorosłych.
- Można wnioskować, że na zakończenie kształcenia na szkole średniej wpływa sytuacja rodzinna oraz materialna, a powodem jej kontynuacji w wieku dojrzałym jest świadomość znaczenia, jakie odgrywa wykształcenie.

Na zagadnienia omawiane wyżej można spojrzeć i od innej strony, a mianowicie z punktu widzenia tzw. wskaźników i ich stosunku do zjawisk przez nie wskazywanych⁷.

Wskaźnik to pewna cecha, zdarzenie lub zjawisko, na podstawie zajścia którego wnioskujemy z pewnością, bądź z określonym prawdopodobieństwem, bądź wreszcie z prawdopodobieństwem wyższym od przeciętnego, iż zachodzi zjawisko, jakie nas interesuje⁸.

Dla celów podjętych badań wskaźnikami uczyniono odpowiedzi na pytania zamieszczone w kwestionariuszu ankiety i wywiadu.

CHARAKTERYSTYKA BADANEJ PRÓBY

W celu wykazania, jakie cechy społeczno-indywidualne mają wpływ na rodzaj uzyskanych odpowiedzi, w grupie badanych uwzględniono następujące zmienne: płeć, wiek, wykształcenie.

Strukturę wieku i płci respondentów biorących udział w ankiecie pokazano w tabeli 1.

Tabela 1. Struktura wieku i płci badanych osób

Przedziały wieku	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
20-25	13	43,3	30,2	7	53,8	16,3	20	46,5
26-30	3	10,0	7,0	4	30,8	9,3	7	16,3
31-40	7	23,3	16,3	1	7,7	2,3	8	18,6
> 40	7	23,3	16,3	1	7,7	2,3	8	18,6
Ogółem	30	100,0	69,8	13	100,0	30,2	43	100,0

Dane te są informacją uzyskaną na postawione w ankiecie pytania nr 1 i 2 dotyczące płci i wieku respondentów. Na podstawie odpowiedzi respondentów ustalono, ile kobiet i mężczyzn znajduje się w poszczególnych przedziałach wiekowych.

Najwięcej osób znalazło się w przedziale wiekowym 20-25 lat, przy czym było to 43,3% kobiet i 53,8% mężczyzn. W przedziałach wiekowych 31-40 lat oraz powyżej 41. roku życia w ankiecie wzięła udział taka sama liczba respondentów, tj. 23,3%

⁷ S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970, s. 102.

⁸ Ibidem.

kobiet oraz 7,7% mężczyzn. W przedziale wiekowym 26-30 lat znajdowało się 10% kobiet oraz 30,8% mężczyzn.

W wywiadzie uczestniczyło 10 osób: 5 kobiet w przedziale wiekowym 31-40 lat oraz 5 mężczyzn w przedziale wiekowym 26-30 lat.

Wykształcenie respondentów, które jest przedmiotem pytania nr 3 zarówno w ankiecie, jak i wywiadzie, pozwala nam na stwierdzenie, iż wszyscy badani respondenci posiadają wykształcenie średnie.

WPŁYW POZIOMU WYKSZTAŁCENIA NA POCZUCIE WŁASNEJ WARTOŚCI

Od dawna znane jest znaczenie i wpływ procesów emocjonalnych w kształtowaniu pozytywnych motywacji w uczeniu się. Trudno się również nie zgodzić z poglądem, że racjonalne myślenie jest niezbędnym, chociaż nie jedynym sposobem poznawania świata i twórczego w nim działania. W świetle przeprowadzonych badań, dorośli ludzie dążą do osiągnięcia zakładanych przez siebie celów, między innymi do uzyskania wyższego wykształcenia. Dokonują wyborów. Ułatwia je system wartości, jaki każdy z nas posiada, oraz emocje z nim związane.

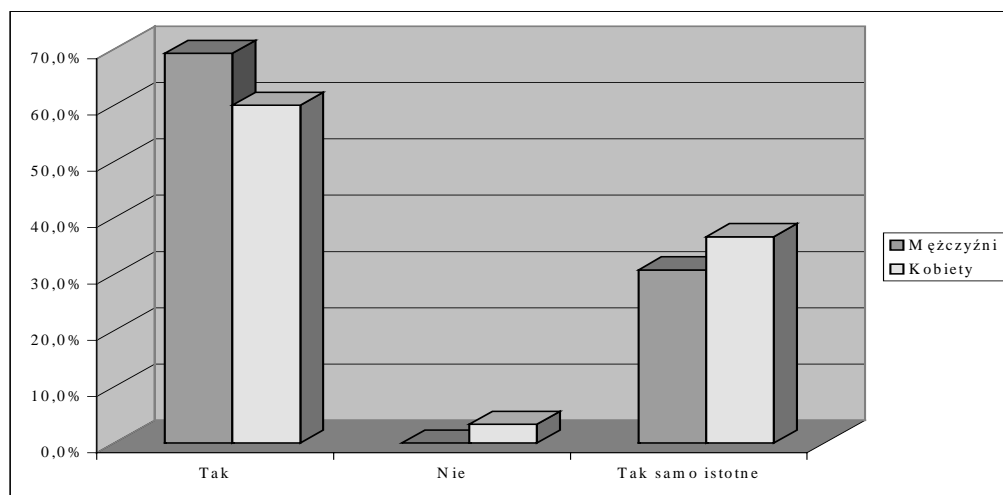
Źródłem aktywności ludzi jest wolne, odpowiedzialne, mądre i samodzielne postępowanie. Świadomie wybrane i zaakceptowane. Dla większości respondentów wykształcenie nabrało znaczenia dopiero z upływem lat, gdy stali się dojrzałymi, odpowiedzialnymi za swoje życie ludźmi. Jak duży jest odsetek dorosłych, dla których wykształcenie nabrało znaczenia wraz z upływem czasu, ukazano w tabeli 2 i na wykresie 1.

Dla 62,8% osób dorosłych wykształcenie ma obecnie większe znaczenie niż przed laty, przy czym uważa tak 60,0% kobiet i aż 69,2% badanych mężczyzn. Wykształcenie obecnie jest tak samo istotne dla 34,9% respondentów, w tym dla 36,7% kobiet i 30,8% mężczyzn. Tylko bardzo niewielki odsetek respondentów, bo 2,3%, uważa, że wykształcenie obecnie nie ma większego znaczenia, i jest to 3,3% kobiet.

Tabela 2. Wpływ upływu czasu na świadomość znaczenia wykształcenia

Kategoria odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Tak	18	60,0	66,7	9	69,2	33,3	27	62,8
Nie	1	3,3	100,0	0	0,0	0,0	1	2,3
Tak samo istotne	11	36,7	73,7	4	30,8	73,3	15	34,9
Ogółem	30	100	240,4	13	100	106,6	43	100

Badani studenci stali się nie tylko osobami odpowiedzialnymi za swoje życie, odpowiadają również za życie swoich rodzin. W tabeli 4 pokazano, dla ilu z nich odpowiedzialność za rodzinę jest bodźcem do uzupełnienia wykształcenia.

Wykres 1. Wpływ upływu czasu na świadomość znaczenia wykształcenia

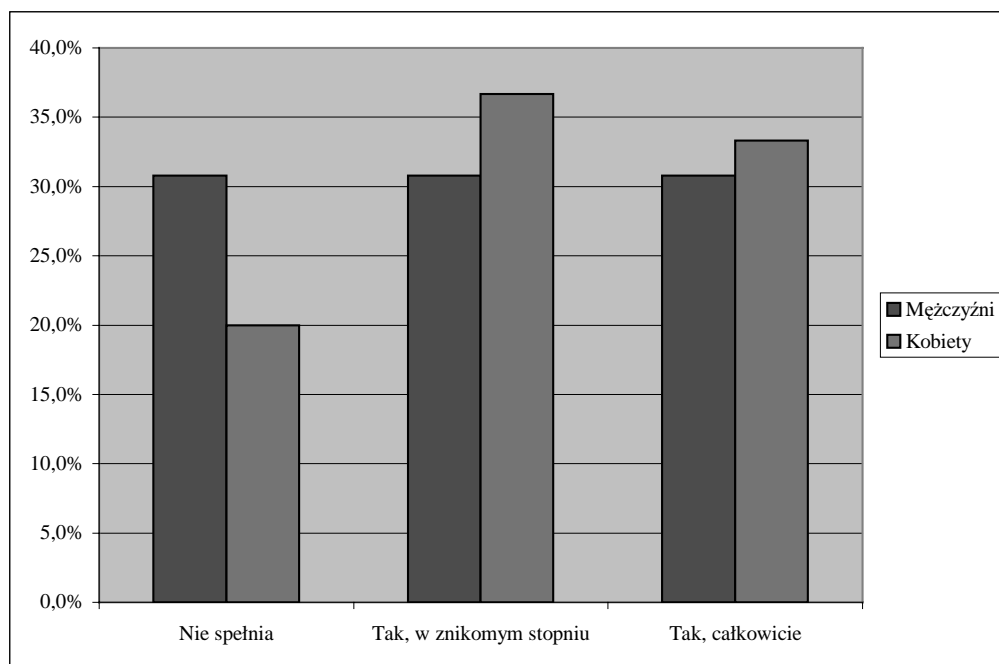
Dla 18,6% respondentów odpowiedzialność za rodzinę jest powodem zdobywania wyższego wykształcenia. Uważa tak 20,0% kobiet i 15,4% mężczyzn. Świadomość ta nałożyła na nich samodyscyplinę, podwyższyła stopień świadomości społecznej, a co za tym idzie spojrzeli oni z refleksją na wykształcenie z pozycji osoby odpowiedzialnej. Refleksja ta ma na celu skoncentrowanie się na własnym życiu, zdaniu sobie sprawy z tego, co każdy uważa za ważne i chce realizować, akceptację wartości, dokonywanie wyborów, wnikanie w to, co sprawia radość, przynosi zadowolenie, wiąże się z pozytywnymi przeżyciami i nadzieją.

Respondenci świadomi swojej wiedzy, wykonując pracę zawodową, potrafią określić, czy i w jakim stopniu sprawia im ona przyjemność i zaspokaja ich aspiracje zawodowe. Fakt ten zaprezentowano w tabeli 3 i na wykresie 2.

Respondenci w 32,6% są całkowicie zadowoleni z wykonywanego zawodu, w tym odsetek kobiet 33,3% jest bardzo podobny do odsetek mężczyzn 30,8%. Dla 36,7% kobiet wykonywany zawód jest w znikomym stopniu zadowalający, odsetek mężczyzn nie do końca zadowolonych z wykonywanego zawodu wynosi 30,8%. Wykonywany przez kobiety zawód aż w 20,0% nie jest zadowalający, a przez mężczyzn w 30,8%. W pytaniu nr 7 ankiety, którego przedmiotem jest satysfakcja z wykonywanego zawodu, 4 osoby nie udzieliły odpowiedzi, co stanowi 9,3% respondentów.

Tabela 3. Stopień zaspokojenia aspiracji zawodowych respondentów

Kategorie odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Nie spełnia	6	20,0	60,0	4	30,8	40,0	10	23,3
Tak w znikomym stopniu	11	36,7	73,3	4	30,8	26,7	15	34,8
Tak, całkowicie	10	33,3	71,4	4	30,8	28,6	14	32,6
Brak odpowiedzi	3	10,0	75,0	1	7,6	25,0	4	9,3
Ogółem	30	100,0		13	100,0		43	100,0

Wykres 2. Stopień zaspokojenia aspiracji zawodowych respondentów

Wraz ze wzrostem wykształcenia wzrasta poczucie wartości, własnego „ego”. Ludzie lepiej wykształceni mają silniejsze poczucie własnej akceptacji.

Dla wielu dorosłych studentów zdobywanie wykształcenia jest poszukiwaniem lub uzupełnianiem sensu życia, w efekcie czego czują się bardziej wartościowi. Nie pozostają bierni, nie godzą się na istniejący status społeczny, dążą do zaspokojenia swoich potrzeb (tabela 4).

Tabela 4. Motywy podjęcia nauki

Kategorie odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Motywacja spowodowana odpowiedzialnością za rodzinę	6	20,0	75,0	2	15,4	25,0	8	18,6
Przewartościowanie istotnych spraw w życiu	6	20,0	75,0	2	15,4	25,0	8	18,6
Poszukiwanie lub uzupełnianie sensu życia	9	30,0	75,0	3	23,1	25,0	12	27,9
Prestiż społeczny	12	40,0	75,0	4	30,8	25,0	16	37,2
Motywacja finansowa	14	46,7	66,7	7	53,8	33,3	21	48,8

Spory procent respondentów (27,9%) w podnoszeniu stopnia swojego wykształcenia odnajduje poszukiwanie i uzupełnianie sensu życia. Sensu życia poszukuje w nauce 30,0% kobiet i 23,1% mężczyzn.

Zdobywanie wyższego wykształcenia w wieku dorosłym uważane jest przez 20,0% kobiet za przewartościowywanie spraw dla życia istotnych. Uważa tak również 15,4% mężczyzn.

Dla potwierdzenia hipotezy, że wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia wzrasta poczucie własnej wartości, należy spojrzeć, jak kształtowały się odpowiedzi na pytanie nr 8 oraz pytanie nr 13 ankiety, zawarte w tabeli 5.

Tabela 5. Cele zdobywania wykształcenia

Kategorie odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Ogółem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Nobilitująca	14	46,7	70,0	6	46,2	30,0	20	46,5
Podniesienie znaczenia w społeczeństwie	16	53,3	66,7	8	61,5	33,0	24	55,8
Dowartościowanie swojego „ego”	21	70,0	87,5	3	23,1	12,5	24	55,8

Ponad połowa badanych (55,8%) uważa, że wyższe wykształcenie wpłynie na poczucie własnej wartości, że dowartościuje poczucie ich „ego”. W badaniu tym została zauważona bardzo duża dysproporcja pomiędzy odczuwaniem ważności dowartościowywania swojego „ego” przez kobiety i przez mężczyzn. Kobiety w 70,0% uważają, że wyższe wykształcenie wpłynie na podniesienie poczucia własnej wartości, tak samo uważa tylko 23,1% mężczyzn.

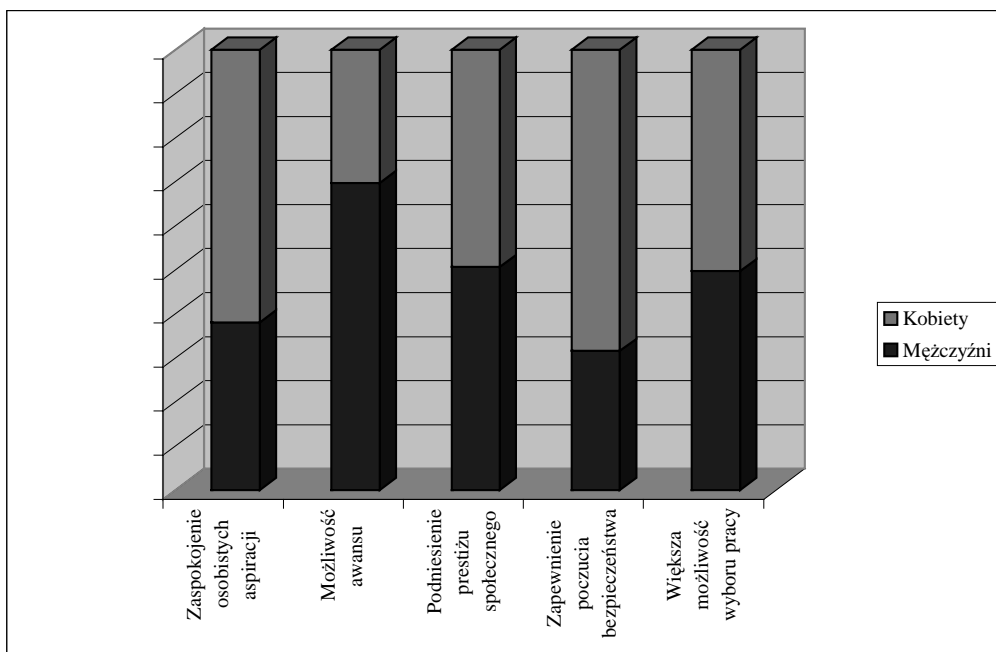
Duży odsetek respondentów (46,5%) uważa również, że podwyższenie wykształcenia wpłynie nobilitująco na ich osobę. Wyniki wśród kobiet (46,7%) i wśród mężczyzn (46,2%) były podobne. Na poczucie własnej wartości wpływa również zaspokojenie aspiracji zawodowych. Jak istotny jest ten wskaźnik dla kobiet i mężczyzn uka-zano w tabeli 6 oraz na wykresie 3.

Tabela 6. Powody zdobywania wykształcenia

Kategoria odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Zaspokojenie osobistych aspiracji	15	50,0	78,9	4	30,8	21,1	19	44,2
Możliwość awansu	8	26,7	50,0	8	61,5	50,0	16	37,2
Podniesienie prestiżu społecznego	9	30,0	69,2	4	30,8	30,8	13	30,2
Zapewnienie poczucia bezpieczeństwa	10	33,3	83,3	2	15,4	16,7	12	27,9
Większa możliwość wyboru pracy	21	70,0	70,0	9	69,2	30,0	30	69,8

Dla 44,2% badanych respondentów zaspokojenie osobistych aspiracji było powodem podjęcia studiów. Dysproporcja, jaką zaobserwowano w poprzednich badaniach, daje się zauważyć również i w tym badaniu. Ogółem dla 78,9%, które stanowią kobiety, wykształcenie jest możliwością zaspokojenia aspiracji zawodowych, pozostali respondenci to mężczyźni, którzy uważają tak tylko w 21,1%. Biorąc pod uwagę powyższe wskaźniki można z pełną odpowiedzialnością stwierdzić, że wyższe wykształcenie daje pełniejszą akceptację samego siebie.

Wykres 3. Powody zdobywania wykształcenia

SYTUACJA GOSPODARCZA KRAJU A ZDOBYWANIE WYŻSZEGO WYKSZTAŁCENIA

Źródłami informacji na temat gospodarczej roli wykształcenia jest ankieta oraz wywiad. Zarówno z ankiety, jak i z wywiadu wynikają daleko idące zależności między wykształceniem a możliwością dokonywania wyboru pracy, zapewnieniem sobie możliwości awansu, poczuciem stabilności miejsca pracy. Istotą przemian w sferze gospodarczej było wdrażanie mechanizmu rynkowego. Życie Polaków w gospodarce rynkowej sprowadziło się do szybkiego dostosowywania się jednostek i ich gospodarstw domowych do nowych bodźców ekonomicznych, stwarzających nie tylko warunki, szanse, ale i przymus określonej aktywności ekonomicznej. Jednym z przejawów tej aktywności jest inwestycja we własne wykształcenie. W warunkach dokonujących się zmian społecznych warto przyjrzeć się aspiracjom oraz rzeczywistym warunkom gospodarczym, które odgrywają rolę czynnika motywacyjnego. Pobudza on do poszukiwania bardziej wartościowych rozwiązań, osiągnięcia zamierzonych przez

jednostkę celów. Dorośli ludzie, poszukując możliwości sprawnego działania w gospodarce rynkowej, jedną z dróg odnajdują w posiadaniu wyższego wykształcenia.

Zdecydowana większość respondentów (65,1%) badanego ogółu wskazuje na podjęcie nauki ze względu na niestabilność rynku pracy (tabela 7).

Tabela 7. Motywy podjęcia nauki ze względu na sytuację gospodarczą kraju

Kategorie odpowiedzi	Badani							
	Kobiety			Mężczyźni			Razem	
	L.	%	% ogółu	L.	%	% ogółu	L.	%
Konieczność uzupełnienia wykształcenia z powodów zawodowych	16	53,3	72,7	6	46,2	27,3	22	51,2
Niestabilność rynku pracy	18	60,0	64,3	10	76,9	35,7	28	65,1

Z danych zawartych w tabeli 7 wynika, że kształcenie ze względu na niestabilność rynku pracy podjęło 60,0% kobiet i 76,9% mężczyzn.

Przez 51,2% respondentów jako czynnik gospodarczy wskazywana jest również konieczność uzupełnienia wykształcenia z powodów czysto zawodowych, tzn. aby utrzymać miejsce pracy, a także by mieć możliwość awansu zawodowego. Uważa tak 53,3% kobiet oraz 46,2% mężczyzn.

W odpowiedzi na pytania nr 11 ankiety i nr 12 wywiadu respondenci twierdzili, że ogromny związek ma wykształcenie ze sprawami gospodarczymi, między innymi ze stabilnością posiadanego miejsca pracy, większą możliwością wyboru pracy, a także z bezrobociem. Wszyscy badani uważają, iż jedynie osoby wykształcone mogą w obecnej sytuacji czuć się bezpiecznie na rynku pracy. Większą możliwość wyboru pracy, jako przyczynę podjęcia studiów, wskazywało 69,8% badanych respondentów. Zdanie to podzieliła 70,0% kobiet i 69,2% mężczyzn, co pokazuje dużą zgodność poglądów w spojrzeniu na wyższe wykształcenie jako środek do odnalezienia swojego miejsca w gospodarce rynkowej (tabela 6).

Dane zamieszczone w tabeli 6 pokazują również, jak duże nadzieje na uzyskanie awansu zawodowego wiążą respondenci płci męskiej z uzyskaniem wyższego wykształcenia (61,5%). Wśród kobiet jedynie 26,7% łączy uzyskanie awansu z wykształceniem. Ta duża dysproporcja może świadczyć o nastawieniu do pracy zawodowej kobiet i mężczyzn. Mężczyźni poprzez wyższe stanowisko czują się bardziej dowartościowani, spełnieni. Kobiety czują się spełnione m.in. już poprzez sam fakt posiadania wyższego wykształcenia.

Kobiety (33,3%) jednak bardziej niż mężczyźni (15,4%) identyfikują poczucie bezpieczeństwa z samym wykształceniem. Wyższe wykształcenie jest jedynie pośrednim etapem w zaspokojeniu poczucia bezpieczeństwa, które może dać np. stałe miejsce pracy.

ZAKOŃCZENIE

Dorośli człowiek to człowiek świadomy swoich potrzeb i wartości, które odgrywają doniosłą rolę w podejmowaniu decyzji, to człowiek świadomy wyzwań, jakie stawia życie, oraz gotowy te wyzwania podjąć.

Przedmiotem omawianych badań była rola i znaczenie wykształcenia w świadomości dorosłego człowieka. Celem natomiast uczyniono poznanie motywów, jakie kierują ludźmi podejmującymi kontynuację kształcenia. Przyjęte w badaniach hipotezy dla omawianych w niniejszym artykule problemów potwierdziły się w całości.

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań nasuwa się kilka wniosków dotyczących badanej próby:

- Więcej kobiet (1/3) niż mężczyzn kontynuuje kształcenie w wieku dorosłym.
- Dwukrotnie więcej kobiet niż mężczyzn studiuje w przedziałach wiekowych 31-40 i powyżej 40 lat.
- Badani studenci, ludzie dorośli, odnajdują w wykształceniu takie wartości, jak: samostanowienie i samorealizacja, odpowiedzialność za siebie i innych, praca.
- Poprzez studiowanie zapewniają sobie prestiż społeczny i samozadowolenie.
- Świadomi są: związku wiedzy, wykształcenia z możliwością kształtowania swojego życia, rozwijania siebie, zgodnie z własnymi pragnieniami i możliwościami w celu zaspokojenia potrzeb. Świadomi są znaczenia wykształcenia jako oręcza w wyborze i wykonywaniu pracy.
- Zdecydowana większość badanych podjęła naukę ze względu na niestabilność rynku pracy w obawie przed bezrobociem.
- Świadomi znaczenia wykształcenia, podejmują wyzwanie nauki na nowo, po długiej niejednokrotnie przerwie, pełniąc jednocześnie różnorodne role społeczne, co okupione jest ogromnym wysiłkiem.

Reasumując, ludzie dorośli świadomi są faktu, że wyższe wykształcenie staje się coraz bardziej społecznie pożądane. Traktują wyższe wykształcenie jako inwestycję w siebie na przyszłość, jako największy „skarb”, który można osiągnąć w życiu oraz jako poczucie bezpieczeństwa na rynku pracy.

BIBLIOGRAFIA

- Czapiński J., *Cywilizacyjna rola edukacji. Dlaczego warto inwestować w wykształcenie*, Warszawa 1995/1996.
- Czerny I., *Ucz się, ucz przez całe życie*, „Gazeta Wyborcza” 2003, nr 273 (4484).
- Denek K., *O nowy kształt edukacji*, Toruń 1998.
- Jak żyją Polacy*, red. H. Domański, Warszawa 2000.
- Exposé Prezesa Rady Ministrów Jerzego Buzka podczas Posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej w dniu 11.11.1997 r.
- Gruszczyński L., *Elementy metod i technik badań socjologicznych*, Tychy 2000.
- Kozakiewicz M., *Bariery awansu poprzez wykształcenie*, Warszawa 1973.
- Madsen K., *Współczesne teorie motywacji. Naukoznawcza analiza porównawcza*, Warszawa 1980.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, *Strategie rozwoju kształcenia ustawicznego do roku 2010*, www.men.waw.pl.
- Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.
- Obuchowski K., *Człowiek, dążenia, sens. Myśli wybrane*, Bydgoszcz 2001.
- Zmiany w życiu Polaków w gospodarce rynkowej*, red. L. Beskid, Warszawa 1999.

ZAŁĄCZNIK

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

Pracownicy Zakładu Dydaktyki Historii UAM w Poznaniu prowadzą badania dotyczące współczesnego poglądu na rolę i znaczenie wykształcenia w świadomości dorosłego człowieka. Uzyskane informacje zostaną wykorzystane wyłącznie do badań naukowych. Ankieta jest anonimowa, zatem nie należy się obawiać identyfikacji czy zbędnych komentarzy dotyczących osoby wypełniającej ankietę, dlatego prosimy o rzetelne wypełnienie jej. Wypełnienie ankiety polega na zakreśleniu kółkiem prawidłowej odpowiedzi bądź uszeregowaniu większej liczby odpowiedzi.

Bardzo dziękujemy za pomoc w przeprowadzeniu badań.

1. Płeć [ ] Kobieta, [ ] Mężczyzna (zaznaczyć pole)
2. Wiek
  - a) 20-25 lat,
  - b) 26-30 lat,
  - c) 31-40 lat,
  - d) 41-50 lat,
  - e) powyżej 50-tego roku życia
3. W którym roku ukończyłeś/aś szkołę średnią i jaka to była szkoła?
.....
4. Posiadany zawód
.....
5. Czy pracujesz w swoim zawodzie? Jeżeli nie, to w jakim?
.....
6. Czy zawód przez Ciebie wykonywany odpowiada Twoim zainteresowaniom?
  - a) tak, b) nie.
7. Czy zawód przez Ciebie wykonywany spełnia Twoje aspiracje i w jakim stopniu?
  - a) nie spełnia, b) tak, w znikomym stopniu, c) tak, całkowicie.
8. Czy zdobywane w tej chwili przez Ciebie wykształcenie ma służyć:
(Jeżeli w proponowanych odpowiedziach znajdujesz te, które odpowiadają Twoim pobudkom zdobywania wykształcenia, zaznacz je i ponumeruj według ważności.)
  - a) zaspokojeniu osobistych aspiracji,
  - b) możliwości awansu,
  - c) podniesieniu prestiżu społecznego,
  - d) zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa,
  - e) większej możliwości wyboru pracy.
  - f) inne, jakie? .....
9. Podjęcie przez Ciebie nauki było spowodowane (ponumeruj według ważności):
  - a) koniecznością uzupełnienia wykształcenia z powodów zawodowych np. możliwością awansu lub możliwością utraty pracy,

- b) z powodu niestabilności rynku pracy (posiadając wyższe wykształcenie można znaleźć bardziej interesującą i lepiej płatną pracę, mając niższe wykształcenie trudniej jest o ciekawą i dobrze płatną pracę),
  - c) niską samooceną spowodowaną brakiem wyższego wykształcenia,
  - d) świadomością, że wyższe wykształcenie zwiększa możliwość realizacji planów życiowych,
  - e) inne, jakie? .....
10. Czy wykształcenie ma obecnie dla Ciebie większe znaczenie niż przed laty?
- a) tak, b) nie, c) tak samo istotne.
11. Co wpływa na znaczenie wykształcenia dla Ciebie?
- a) motywacja spowodowana odpowiedzialnością za rodzinę,
  - b) przewartościowanie spraw istotnych w Twoim życiu,
  - c) poszukiwanie lub uzupełnianie sensu życia,
  - d) prestiż społeczny,
  - e) motywacja finansowa.
  - f) inne, jakie? .....
12. Czy Twoim zdaniem poziom wykształcenia ma wpływ na postrzeganie wymienionych niżej obszarów życia człowieka w kategoriach wartości:
- a) wolność,
  - b) odpowiedzialność,
  - c) godność,
  - d) wiedza,
  - e) praca,
  - f) kształtowanie rzeczywistości społecznej,
  - g) inne, jakie? .....
13. Czy perspektywa uzyskania wyższego wykształcenia jest dla Ciebie (zaznacz w kolejności jaką odpowiedź uważasz za najistotniejszą):
- a) nobilitująca,
  - b) podnosząca Twoją wartość i znaczenie dla szeroko rozumianego społeczeństwa,
  - c) dowartościowuje Twoje „ego”, tylko i wyłącznie konieczna,
  - d) inne, jakie? .....
14. Czy pomimo wydatków na studia możesz sobie pozwolić na korzystanie z dóbr kulturalnych?
- a) tak, b) nie, c) czasami.
15. Z jakiej formy kultury korzystasz najczęściej?
- a) kino,
  - b) teatr,
  - c) opera,
  - d) literatura,
  - e) muzea,
  - f) TV,
  - g) inne, jakie? .....
16. Czy według Ciebie społeczeństwo nasze ocenia wartość człowieka ze względu na:
- a) wykształcenie,
  - b) rzeczywiście posiadaną wiedzę, umiejętności i kulturę osobistą,
  - c) inne, jakie? .....

KWESTIONARIUSZ WYWIADU

Pracownicy Zakładu Dydaktyki Historii UAM w Poznaniu prowadzą badania na temat roli i znaczenia wykształcenia w życiu dorosłego człowieka. Uprzejmie informujemy, że wywiad jest anonimowy. Prosimy o udzielenie szczerych odpowiedzi, które umożliwią nam przeprowadzenie badań i pozwolą na obiektywne wyciągnięcie wniosków.

1. Płeć
2. Wiek
3. Wykształcenie
4. Zawód wykonywany
5. Czy kończąc szkołę średnią, zakończyłeś/zakończyłaś naukę, bo tak planowałeś/planowałaś, czy spowodowały to czynniki od Ciebie niezależne (np. konieczność podjęcia pracy zarobkowej, macierzyństwo itd.)?
6. Czy nauka w wieku dojrzałym, gdy wykonujesz pracę zawodową, prowadzisz dom, wychowujesz dzieci, wymaga od Ciebie większej dyscypliny, dokładniejszego planowania czasu? Jeżeli tak, to jakie są motywy do podjęcia tak dużego wysiłku?
7. Czy zgodzisz się, że studia zaoczne wymagają ogromnej konsekwencji i nakładu pracy?
8. Czy gdy byłeś/byłaś nastolatkiem/nastolatką, zakładałeś/zakładałaś, że skończysz studia?
9. Czy miałeś/miałaś problemy z wyborem szkoły wyższej i dlaczego?
10. Skąd dowiedziałeś się o istnieniu szkoły, w której studiujesz?
11. Czy uważasz, że informacja o szkolnictwie wyższym, w szczególności o studiach zaocznych i wieczorowych, jest wystarczająca i powszechna?
12. Jak sądzisz, czy wykształcenie (pojęte ogólnie, jak i Twoje wykształcenie) ma związek ze sprawami gospodarczymi, społecznymi i kulturalnymi kraju? Umotywuuj swoją wypowiedź.
13. Czy uważasz, że wykształcenie ma związek z bezrobociem? Czy sądzisz, że osoby o niższym wykształceniu częściej są bezrobotne niż osoby lepiej wykształcone?
14. Czy osoba z wyższym wykształceniem może czuć się bezpiecznie na rynku pracy? Czy może uważasz, że nie jest to prawidłowością?
15. Czy „opłaca się” być wykształconym? Jaki jest Twoim zdaniem związek wykształcenia z wynagrodzeniem?
16. Czy sądzisz, że po uzyskaniu wyższego wykształcenia wzrośnie Twoje poczucie własnej wartości?
17. Czy uzyskanie wyższego wykształcenia było Twoją wewnętrzną potrzebą, czy spowodowane było okolicznościami zewnętrznymi, czy może jedno i drugie?
18. Czy zauważasz konieczność integracji zarówno wykształcenia ogólnego, jak i zawodowego?
19. Czy po ukończeniu studiów licencjackich planujesz ukończyć uzupełniające studia magisterskie? Czy studia podyplomowe bierzesz również pod rozwagę?